

Till: Landsbygds- och
infrastrukturdepartementet

E-post:

li.remissvar@regeringskansliet.se

li.fjr@regeringskansliet.se

Datum: 2024.06.10

Ärendenummer: LI2023/03401

Remiss av delbetänkandet Jakt och fiske i renbetesland, SOU 2023:46

SveMin är branschorganisationen för gruvor, mineral- och metallproducenter i Sverige. SveMin representerar cirka 60 företag med drygt 15 000 anställda inom produktion, prospektering och teknik. Medlemsverksamheterna förekommer i hela landet. Metallgruvorna är lokaliserade till norra Sverige och Bergslagen medan kalkstensfyndigheterna främst finns på Gotland.

Svemins huvudsakliga synpunkter:

- 🟡 SveMin tillstyrker i huvudsak författningsförslagen i delbetänkandet.
 - Det är rimligt att det klargörs i rennäringslagen att förbudet för samebyar att upplåta rättigheter som ingår i renskötselrätten inte gäller om en sameby genom en lagakraftvunnen dom fått bättre rätt än staten till att upplåta rättigheter.
 - Det framstår som obehövt att ersätta rekvisitet "utan avsevärd olägenhet för renskötseln" (i nuvarande 32 § rennäringslagen) med rekvisitet "med endast ringa olägenhet för renskötseln", eftersom förslaget inte förfaller syfta till att ändra någonting i sak.
- 🟡 När det gäller inriktningen för det fortsatta arbetet framstår det som tveksamt att ha som utgångspunkt att staten ska överlämna sin upplåtelse rätt gällande jakt- och fiske till samebyar som inte bedöms ha en på urminnes hävd grundad upplåtelse rätt till jakt och fiske.

Inledning

Svemins tackar för möjligheten att lämna synpunkter.

Svensk gruv- och mineralindustri bedrivs med högt ställda miljökrav och levererar metaller och mineral till samhällsviktiga värdekedjor. Metaller är nödvändiga för att klara den omställning av transporter, industri och energiförsörjning som pågår för att hejda klimatförändringarna och är oundgängliga för att bibehålla och utveckla vårt sätt att leva. Givet den befolkningsökning som förutspås globalt och den välförbättring som sker i många delar av världen bedöms behovet under lång tid vara stort enbart för att möta kommande generationers behov.

En stor andel av Sveriges kända och potentiella mineralfyndigheter är belägna inom det område som omfattas av renskötselrätt enligt rennäringslagen. Det finns för närvarande 13 aktiva gruvor i Sverige och av dessa är 10 belägna i områden som omfattas av renskötselrätt. Därutöver sker det mineralprospektering i områden där det finns olika samiska rättigheter.

Gruvbranschen eftersträvar kunskapsuppbyggnad och dialog som ger förutsättningar för att renskötsel och gruvdrift långsiktigt ska kunna bedrivas sida vid sida. För gruvdrift är de direkta markanspråken i huvudsak specifika och relativt avgränsade. Renskötsel fordrar stora markområden med funktionella samband, men funktionaliteten kan vara påverkad av ett samlat tryck från olika former av markanvändning. Tillgången till den mark som fordras i funktionellt hänseende är den huvudsakliga intressekonflikt som finns mellan gruvdrift och renskötsel.

Svemins har tagit fram ett [Positionsdokument](#) om urfolk och mineralnäring som antogs av Svemins styrelse 2019 och som klargör Svemins inställning till samernas rättigheter. I positionsdokumentet ges en del rekommendationer som Svemins medlemsföretag åtagit sig att bedriva sitt arbete i enlighet med. Positionsdokumentet håller för närvarande på att revideras.

Svemins har även tagit fram en [Vägledning för Prospektering](#) som bland annat innehåller rekommendationer gällande vad prospektörer bör tänka på vid mineralprospektering i områden som omfattas av renskötselrätt. Vidare har Svemins tagit fram rekommendationer om ersättning vid prospektering, vilket innefattar rekommendationer om ersättning till samebyar som berörs av prospektering. Även Svemins vägledning för prospektering håller för närvarande på att revideras.

Svemins bedömer att förslagen i betänkandet inte kommer att ha någon direkt påverkan på gruvnäringen. Många anställda på gruvbolagen har emellertid ett stort intresse för jakt- och fiske. Tillgången till jakt- och fiske är en anledning till att vissa personer väljer att flytta till gruvorter i norra Sveriges inland eller att de väljer att bo kvar. Försämrade tillgång till jakt och fiske för icke-samebysmedlemmar skulle alltså leda till mindre attraktiva samhällen och det skulle kunna innebära att företagen får svårare att rekrytera och behålla personal.

Nedan ges några kommentarer på den rättsliga bedömningen i betänkandet.

Kommitténs rättsliga bedömning

Upplåtelseätten gällande jakt och fiske

Ett problem med kommitténs rättsliga utgångspunkter är hur kommittén tillämpar de s.k. Girjaskriterierna. För att urminnes hävd till jakt- och fiske ska föreligga krävs att samtliga kriterier som anges på sid. 346–347 i betänkandet är uppfyllda. I praktiken har dock kommittén endast utrett om det funnits beaktansvärd konkurrens från konkurrerande markanvändning under undersökningsperioden

(1500 – 1750 i Lappland och 1645 – 1750 i Jämtland och Dalarna) som kan ha hindrat upparbetandet av hävd. Kommittén förefaller anta att övriga kriterier är uppfyllda. Detta placerar samebyarna i en mer fördelaktig position än om frågan hade prövats i en rättsprocess i domstol, där de skulle ha haft bevisbördan för att urminnes hävd föreligger och behövt visa att samtliga kriterier är uppfyllda. Det framstår även som att kommittén tillerkänner alla samebyar samma sänkta beviskrav som Girjas sameby fick i Girjasdomen.

En central fråga är hur mycket konkurrens som krävs för att hindra upparbetandet av ensamrätt till jakt och fiske baserat på urminnes hävd. Girjasdomen ger begränsad vägledning i detta avseende och inte heller kommittén ger något tydligt svar. Det står dock klart att det finns delar av det undersöka området, även i Lappland, där konkurrensen verkar ha varit större än i Girjas samebys område. I Talmamålet¹ har staten argumenterat för att förekomsten av konkurrens från konkurrerande markanvändning innebär att Talma sameby inte kan anses ha ensamrätt till jakt- och fiske baserad på urminnes hävd. Staten hävdar vidare att Talma sameby inte kan åberopa den bevislättning som Girjas sameby tillerkändes eftersom det finns relevant historiskt material gällande det aktuella området och staten ifrågasätter uttalandet i Girjasdomen om att befolkningen i Lappland under 1500-talet enbart bestod av samer.²

Kommittén har bedömt att konkurrensen i Lappland inte i något område har varit tillräckligt omfattande för att hindra upparbetandet av ensamrätt till jakt- och fiske. Som en följd av detta bedömer kommittén att samtliga samebyar i Lappland har "Girjasrättigheter" (även om kommittén avstår att uttala sig om Talma samebys byområde).

Det kan uppmärksammas att ytterligare fyra samebyar i Norr- och Västerbotten nu har stämt staten och yrkat ensamrätt till upplåtelse av småviltsjakt och fiske på statlig mark ovan odlingsgränsen.³

När det gäller Jämtland och Dalarna har kommittén gjort en annan bedömning än gällande samebyarna i Lappland. Kommittén har kommit fram till att förutsättningarna i huvuddelen av området är sådana att det inte kan anses föreligga "Girjasrättigheter" och att Skattefjällsdomens (NJA 1981 s. 1) rättskraft med stor sannolikhet träffar flera av Jämtlands samebyar på ett sådant sätt att detta utgör hinder mot en sådan talan som Girjas sameby fört. Samebyarna i Jämtlands och Dalarnas län bedöms alltså inte ha rättigheter genom urminnes hävd till upplåtelser av jakt och fiske. I stället bedöms samebyarna ha en "koncessions- eller avtalsliknande och senare lagfäst intrångsskyddad rätt till renskötsel, jakt och fiske" (se sid. 519 i betänkandet). Kommittén bedömning av grunden för samebyarnas rättigheter måste anses var förknippad med stor osäkerhet. Vidare är frågan om småviltsjaksreformens förenlighet med egendomsskyddet omstridd och har som det nämns i betänkandet inte ställts på sin spets i något domstolsavgörande.

Med hänsyn till det osäkra rättsläget, omstridda historiska förhållanden och pågående rättsprocesser anser SveMin att det är bra att kommittén i nuläget förespråkar en "tillfällig reglering" som i praktiken innebär att det förtydligas i 31 § rennäringslagen att statens upplåtelse rätt inte gäller om en sameby bedömts ha bättre rätt i en lagakraftvunnen dom. Att i detta skede tillerkänna någon sameby utöver Girjas ensamrätt till jakt- och fiske skulle vara förhastat.

¹ Talma sameby har stämt staten och yrkat att samebyn har en på urminnes hävd grundad ensamrätt till jakt och fiske.

² Se statens svaromål, 2022-11-30, aktbilaga 31.

³ ["Fyra samebyar stämmer staten om rätten till jakt och fiske" - DN.se](#)

Störningsrekvisitet i 32 § rennäringslagen

SveMin ställer sig frågande till förslaget att ersätta rekvisitet "utan avsevärd olägenhet för renskötsel" (i nuvarande 32 § rennäringslagen) med rekvisitet "med endast ringa olägenhet för renskötsel". Förslaget tycks inte syfta till att ändra någonting i sak och det framstår därför som obehövt att genomföra denna ändring.

Myndigheter har enligt 23 § förvaltningslagen ett utredningsansvar som innebär att de ska se till att ett ärende blir utrett i den omfattning som dess beskaffenhet kräver. Det kan anmärkas att skrivningen i författningskommentaren till nya 32 a § rennäringslagen på sid. 593 i betänkandet, att samebyns redogörelse gällande jakt och fiske i regel bör kunna godtas som en utgångspunkt för länsstyrelsens beslut, är svårförenlig med myndigheternas utredningsskyldighet. Förvaltningslagen ställer dessutom krav på saklighet och objektivitet.

Vägen framåt

Kommittén har i en bilaga till betänkandet skissat på vägen framåt för sitt fortsatta arbete. Det är en något märklig bilaga eftersom det, trots att den innehåller relativt detaljerade förslag på lagtext, saknas närmare beskrivningar av konsekvenserna av förslagen.

Kommittén har bedömt att rättsläget skiljer sig mellan Lappland och Jämtlands och Dalarnas län, men förespråkar ändå en enhetlig reglering. Denna reglering skulle omfatta både samebyar som konstaterats ha eller bedöms ha rätt att upplåta jakt- och fiske, samt samebyar som inte bedöms ha en denna rätt.

Det går att ha viss förståelse för att kommittén förespråkar en enhetlig reglering, men det finns ändå åtminstone två starka invändningar mot förslaget. Den ena är att hänsyn ska tas till andra som har starka intressen kring jakt och fiske, till exempel samer utan medlemskap i en sameby, lokalbefolkning och turistnäring.⁴ Att staten sköter upplåtelseerna måste anses vara en garant för att hänsyn tas till även andra intressenter än samebyns medlemmar. Staten bör därför sträva efter att ha kvar upplåtelseätten i de fallen det inte fastställts att rätten till upplåtelse av jakt- och fiske tillhör någon annan. Den andra invändningen är att det kan ifrågasättas om det är förenligt med reglerna om statsstöd att staten utan ersättning överlämnar sin upplåtelseätt till jakt- och fiske till samebyarna i Jämtland och Härjedalen. Genom att överta statens upplåtelseätt ges samebyarna möjlighet att otillbörligt gynna exempelvis de egna medlemmarnas turistföretag, vilket riskerar att snedvrider konkurrensen.

Stockholm, datum som ovan.

Tobias Kluge

Branschjurist SveMin

⁴ Se tilläggsdirektivet till Renmarkskommittén, Dir. 2022:58.